

Megjelenési adatok:

Petrétei József – Tilk Péter: Magyarország alkotmányjogának alapjai. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014

VI. fejezet

A KÉPVISELET ÉS A VÁLASZTÁS¹

A) A képviselet fogalma és jellege

I. A képviselet fogalma

Az alkotmányjogi képviselet **a politikai képviselet egyik fajtája**. Biztosítja, hogy a nép a hatalmát **ne személyesen, hanem közvetett módon**, ún. képviseleti szervek útján **gyakorolja**. A képviselet az alkotmányjogban a hatalom gyakorlásának az alkotmány által előírt átruházását jelenti. A képviselet tartalma a következő kérdések megválaszolásával tisztázható: **ki a képviselő, ki a képviselt, mit, hol és hogyan fognak képviselni**.

II. A képviselet jellege

A parlamenti képviselet **jellege** a parlament **kettős természetével** függ össze. A parlament egyrészt az **akaratformálódási folyamat végén** jelenik meg, mint az a pont, ahol a társadalomban kialakult véleményekből, akaratokból államakarat válik. **Másrészt** a parlament **az állami szervezetrendszer csúcsát** jelenti. A képviselők feladata tehát a társadalmi vélemények, akaratok megjelenítése és érvényre juttatása, illetve a – legtöbbször törvényi formában rögzített – állami akarat kialakításában való részvétel. A modern képviseleti rendszerekben ez ún. közvetítő mechanizmuson keresztül – elsősorban a pártok, az érdekszervezetek és a nyilvánosság funkcionálásával – valósul meg.

III. A mandátum jellege

a) A képviselet tartalmát jelentő **mandátum** (a megbízatás **jellege**) a parlament és a politikai intézmények fejlettségétől, működésétől függ. Ez alapján a történelmi fejlődés során különböző mandátum-típusok alakultak ki. Kezdetben – a rendi képviselet során – az abszolút kötött mandátum érvényesült: a „képviseelő” csak a megbízói utasítása alapján cselekedhetett, nem volt önálló mérlegelési és döntési szabadsága. Ha a képviselő nem a kapott utasítások szerint járt el, a megbízói – szankcionálva magatartását – visszahívhatták. A választójog fejlődésével, a népképviselet kiszélesedésével és megerősödésével párhuzamosan a kötött mandátumot fokozatosan a szabad mandátum elve váltotta fel, amely egyre nagyobb önálló mérlegelési lehetőséget adott a képviselőnek abban, hogy a képviseltek – a választók – nevében eljárva milyen tartalmú döntés meghozatalában vesz részt.

b) **A mai alkotmányos demokráciákban** – alkotmányjogi értelemben – **általánossá vált az abszolút szabad mandátum elve: a képviselő** minden kérdésben **saját belátása**, saját lelkiismerete **szert foglalhat állást, a választói nem utasíthatják**, és a képviselő nem adott választókerületet, hanem a képviseltek – a választók – összességét reprezentálja. A függetlenségnek ez az abszolút formája azonban csak elvi deklarációk szintjén létezik, mivel a képviselő általában erősen függ a pártjától.

¹ A fejezet az OTKA K 109319. sz. szerződése alapján az OTKA támogatásával jött létre.

c) **A mai magyar parlamenti képviselet jellemzője**, hogy a választás következtében **politikai jellegű** – azaz pártokhoz kötött – **képviselet** valósul meg. Mivel az általános képviselői megbízatáson túl a választók nem adnak konkrét utasításokat a képviselőknek, így a pártok parlamenti képviselőinek mandátuma a pártpolitika érvényesítésére szolgál. A képviselők a tevékenységüket a köz érdekében végzik. A mai magyar mandátum szerint **a képviselők felelőssége csak politikai értelemben áll fenn** (a választás alkalmával a képviselők megbízása, illetve a bizalom megvonása). A képviselők nem tartoznak közvetlen beszámolási kötelezettséggel választóiknak, a választópolgárok nem gyakorolják a visszahívás jogát sem, az abszolút szabad mandátum ugyanis mentesíti a képviselőt a jogi felelősség alól.

B) A választás, a választójog és a választási rendszer elméleti alapjai

I. A választás és a választójog

A választás – általános értelemben – **több lehetőség közötti döntés**. A képviseletet létrehozó választás a politikai rendszerben betöltött funkciója szerint a népszuverenitás megvalósulásának egyik közvetlen formája, mivel a választás során érvényesül a nép – a választópolgárok – közvetlen akaratnyilvánítása. Ugyanakkor a demokratikus elveken nyugvó választás útján jönnek létre azok a képviseleti szervek, amelyek a népszuverenitás közvetett érvényesülését biztosítják. A választás továbbá a kormányzati hatalom megszerzésének, illetve átadásának egyik lehetséges módja is. Választásról azonban csak akkor lehet beszélni, ha érvényesül a **kiválasztás** lehetősége – tehát legalább eggyel több alternatíva létezik, mint amennyit választani lehet –, és a **választás szabadsága**, amely a jelölésben megnyilvánuló szabadságból és a döntési szabadságból áll. **Kompetitív** (versengő) választásról akkor van szó, ha a választók ténylegesen befolyásolhatják a választás kimenetelét, azaz döntésük ténylegesen meghatározza a választás eredményét.

A **választójog** alapvető jog, az egyik legfontosabb politikai jog, így általában állampolgári jogként kerül az alkotmányban megfogalmazásra. A választójog a választásokra vonatkozó **anyagi jogi és eljárási jogszabályok összességéből** áll. Az anyagi jogi normák határozzák meg, kinek és milyen feltételek mellett van, illetve nincs választójoga, az eljárási normák pedig a választások előkészítésének, a szavazatok leadásának, a választási eredmények megállapításának, a jogorvoslatok érvényesítésének, valamint az időközi választásoknak az eljárási rendjét szabályozzák.

II. A választási rendszer

A **választási rendszer** a választás folyamatának lezajlásával összefüggő, különböző jogi megoldásokat és technikai eljárásokat foglalja össze. A választási rendszerről való döntés jelentős politikai kérdés is. A választási rendszernek nyitottnak kell lennie a politikai pluralizmus irányában, ugyanakkor jelentősen visszahat a társadalom politikai mozgására. A választási rendszer befolyásolja, meghatározza a megválasztott testületi szerv szociális és politikai összetételét, a pártrendszer alakulását, a választók döntési szituációját, a polgárok részvételi készségét, valamint a politikai kultúrát. A választási rendszernek **két alaptípusa** van: a többségi és az arányos választás, de Magyarországon e két típus kombinációját (vegyes választási rendszert) alkalmazzák.

a) A **többségi** választási rendszer a régebbi választási forma. Célja, hogy a parlamentben az egyértelmű többség kialakítását elősegítse, így a kormányalakítást megkönnyítse. E típus szorosan összefügg a kétpártrendszerrel. **Többségi választás esetén az országot annyi választókerületre osztják, ahány parlamenti képviselőt kell választani, s minden választókerületben csak egy képviselő kerülhet megválasztásra. Relatív többségi választás** esetén az a jelölt kap mandátumot, akire az érvényes választási forduló során a legtöbb szavazatot adták le. **Abszolút többségi választás** esetén az a jelölt győz, aki az érvényes választási forduló során a leadott szavazatok több mint felét megkapta. A többségi választás **előnye**, hogy egyértelmű többséget alakít ki a parlamentben, világossá teszi a kormány és az ellenzék felelősségét, felelősségteljes döntésre kényszeríti a választókat, erősíti a választás személyességét, mérsékletre készíti a pártokat, mivel a lehető legtöbb választópolgár tetszését kell megnyerniük. **Hátránya**, hogy csak kétpártrendszer esetén alkalmazható eredményesen, továbbá a választási földrajz alkalmazásával manipulálható a választás kimenetele. Hátránya az is, hogy a vesztes jelöltekre leadott összes szavazat elveszik, a pártok nem nyújtanak valódi alternatív programot, mivel mindegyik a választók centrumára helyezi a programja súlyát, továbbá a jelölt biztos győzelmét jelentő választókerületben a versengés helyébe az apátia léphet, és a pártok által képviselt értékek spektruma beszűkül.

b) **Az arányos választási rendszer** esetében elsődleges cél, hogy a parlamentben a képviselőkkel a választók politikai irányultságát a lehető legpontosabban reprezentálják. **Az arányos választás tiszta típusa esetén minden párt** annyi képviselői mandátumhoz jut, ahány választói szavazat az egész választói kerületben a pártra esett, és az összes szavazathoz képest a párt **a rá leadott szavazatok arányában részesül a képviselői helyekből**. Itt tehát minden leadott érvényes szavazat számít.

Az arányos választási rendszer **előnye**, hogy a parlamenti erőviszonyok a választók tényleges politikai erőviszonyait tükrözik, minden leadott érvényes szavazatnak megközelítően azonos értéke van. A politikai versengés intenzív, a listák alkalmazásából eredően a pártok jó eséllyel jelölhetnek olyan különleges szakértelemmel rendelkező személyeket, akik egyébként csak kis valószínűséggel nyerhetnének. Az arányos választás **ellen** hozható fel, hogy e választási forma a pártok – így a parlament – szétforgácsolódását eredményezheti. Ennek kiküszöbölésére alkalmazzák a választási küszöböt. Eszerint az a párt, amelynek a listája a választások során leadott érvényes szavazatok minimumát (pl. 5 %-át) nem kapja meg, nem juthat parlamenti mandátumhoz. Hátrányt jelent, hogy megnehezülhet a kormányalakítás, mivel jelentős hangsúlyt kaphatnak a kis pártok, illetve a pártok koalíciós tárgyalásai. E forma elmosza felelősséget a koalíciós pártok között, a lista-kapcsolással a pártok eltérhetnek a választói akarattól. Megemlíthető az is, hogy az érdekszervezeteknek a parlament összetételére gyakorolt befolyását ez a rendszer elősegítheti. Az arányos választási rendszer esetében figyelembe kell venni a listák kötöttségét, illetve szabad voltát, valamint a szavazatok és a mandátumok közötti viszony megállapításának problémáját. **Merev listás** választás esetén a választó csak az egész listáról dönthet, a listán levők sorrendjét nem befolyásolhatja. A **szabad lista** esetén a választó általában két megoldást alkalmazhat: a kumulálást, amikor a választónak több szavazata van, s mindegyiket ugyanarra a jelöltre adja le, illetve a panasírozást, amikor a választó a több szavazatát különböző listák között oszthatja meg.

C) A hatályos szabályozás

Az országgyűlési képviselők választásának alkotmányjogi szabályait Magyarországon **egyrészt az Alaptörvény, másrészt két törvény** tartalmazza. A választás **anyagi jogi** szabályairól az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény (Vjt.) rendelkezik, amely rögzíti a választójog alapelveit, a választási rendszer szabályait, a jelölésre és a választás eredményének megállapítására vonatkozó előírásokat, valamint az időközi választással kapcsolatos rendelkezéseket. A választással kapcsolatos **eljárási kérdéseket** pedig a 2013. évi XXXVI. törvény (Ve.) fogalmazza meg.

I. A választási alapelvek

A magyar **Alaptörvény XXIII. cikke szerint minden nagykorú magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint az európai parlamenti képviselők választásán választó és választható legyen.**

Sarkalatos törvény azonban

- a választójogot vagy annak teljességét magyarországi lakóhelyhez;
- a választhatóságot további feltételekhez kötheti.

Az Alaptörvény szerint **nem rendelkezik választójoggal az, akit bűncselekmény elkövetése vagy belátási képességének korlátozottsága miatt a bíróság a választójogból kizárt.** Nem választható az Európai Unió más tagállamának magyarországi lakóhellyel rendelkező állampolgára, ha az állampolgársága szerinti állam jogszabálya, bírósági vagy hatósági döntése alapján hazájában kizárták e jog gyakorlásából.

Az Alaptörvény meghatározza a **választási alapelveket: a választójog általánosságát, egyenlőségét, valamint a szavazás közvetlenségét és titkosságát, valamint a választás szabadságát:** a 2. cikk (1) bekezdése szerint „[a]z országgyűlési képviselőket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson, sarkalatos törvényben meghatározott módon választják”.

Az országgyűlési képviselők általános választását – az Országgyűlés feloszlása vagy feloszlata miatti választás kivételével – az előző Országgyűlés megválasztását követő negyedik év április vagy május hónapjában kell megtartani. Az **államfő** (a köztársasági elnök) **tűzi ki az országgyűlési általános választásokat.**

Az Alaptörvényben szereplő **választási alapelvek** a következők:

a) A **választójog általánosságának elve.** Magyarországon az országgyűlési képviselők választásán **minden nagykorú magyar állampolgárnak** aktív és passzív választójoga van (azaz választhat és választható), **kivéve, ha bűncselekmény elkövetése vagy belátási képességének korlátozottsága miatt a bíróság a választójogból kizárta.**

A bíróság **bűncselekmény elkövetése miatt** azt a személyt zárja ki a választójogból, akit a **közügyek gyakorlásától eltiltott.** A közügyektől eltiltás mellékbüntetés, amelyet azzal szemben lehet kiszabni, akit szándékos bűncselekmény elkövetése miatt **végrehajtandó szabadságvesztésre ítélnék, és méltatlan** arra, hogy a közügyek gyakorlásában részt vegyen. A bíróság a **belátási képességének korlátozottsága** miatt azt a **nagykorú személyt zárja ki** a választójogból, akinek a választójog gyakorlásához szükséges **belátási képessége** pszichés állapota, szellemi fogyatkozása vagy szenvedélybetegsége miatt **tartósan vagy**

időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, vagy pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt **tartósan teljes mértékben hiányzik**.

A **választhatóság korlátját** jelenti az a rendelkezés, amely szerint az országgyűlési képviselők választásán **nem választható**, aki **jogerős ítélet alapján szabadságvesztés büntetését** vagy büntetőeljárásban elrendelt **intézeti kényszergyógykezelését** tölti, vagyis e személyek jelöltek sem lehetnek.

A **választójogosultság nyilvántartása a névjegyzék alapján** történik.

b) A **választójog egyenlőségének elve**. Ez az alapelv azt biztosítja, hogy **minden választásra jogosult azonos számú és értékű szavazattal rendelkezzen, és egyenlő jogokkal vehessen részt a választásban**. Az egyenlőség elve alapján a leadott szavazatokkal kapcsolatban törekedni kell arra, hogy az eredmény kiszámításánál minden szavazat lehetőleg ugyanannyit érjen.

c) A **szavazás közvetlenségének elve**. Ez az alapelv biztosítja, hogy a választópolgár a döntését személyesen hozhassa meg, és szavazatát közvetlenül – más(ok) akaratának közbeiktatása nélkül – adhassa le. Ezért a szavazólap kitöltésének ideje alatt csak a szavazó tartózkodhat a szavazófülkében.

d) A **szavazás titkosságának elve**. A szavazás titkosságának elve garancia arra, hogy minden szavazó **saját választói döntését mások megítélésétől függetlenül, szavazata tartalmának nyilvánosságra kerülése nélkül hozhassa meg**. A titkosság biztosításának érdekében a szavazólap kitöltéséhez szavazófülke áll a választópolgár rendelkezésére, melynek használatára azonban a választópolgár nem kötelezhető.

e) A **választás szabadságának elve**. A választójog gyakorlása a választópolgár szabad elhatározásán alapul. E szabályozási mód lehetőséget teremt a választáshoz való jog feltétlen érvényesíthetőségére, de nem jelent jogi kötelezettséget a szavazásra.

II. A választási rendszer szabályai

A parlamentáris demokráciákban a választójogi törvényekkel szemben általánosan megfogalmazott igény, hogy egyrészt a választásokon részt vevő politikai szervezetek számára biztosítsa az általuk elért szavazatmennyiséggel arányos parlamenti képviseletet, másrészt a stabil, kormányképes parlamenti többség létrehozását.

a) Magyarországon a **választási rendszert** és az **országgyűlési képviselők létszámát** nem az Alaptörvény, hanem a **Vjt. határozza meg**. Eszerint az **országgyűlési képviselők száma százkilencvenkilenc**. Ebből **százhat képviselőt egyéni választókerületben, kilencvenhárom képviselőt pedig országos listán** választanak. A mandátumelosztás szabályai alapján a **magyar választási rendszer vegyes típusú**, amely **ötvozi a) a többségi (egyéni képviselős) és b) az arányos (listás) választási rendszer elemeit**, de a két rendszert az országos listán megszerezhető mandátumok elosztásánál össze is kapcsolja.

b) A **többségi elvű rendszernek** megfelelően **minden egyéni választókerületben egy országgyűlési képviselő** választható, ezért – a megválasztható képviselők számához igazítottan – százhat egyéni választókerületet alakítottak ki. Az itt zajló választás

egyfordulós, relatív többségű, vagyis az a jelölt szerzi meg a **mandátumot**, aki a **legtöbb érvényes szavazatot** kapta, **függetlenül a részvételi aránytól**.

Az egyéni választókerületben a jelöltekre **csak magyarországi lakóhellyel rendelkező választópolgárok** szavazhatnak. Az **arányosságra törekvést** szolgálja az a megoldás, hogy a **mandátumot nem eredményező szavazatok** – azért, hogy azok ne vesszenek el – **töredékszavazatként** figyelembe veszik az országos listán kiosztható mandátumoknál.

c) Az **arányos elvű rendszert az országos listán megszerezhető mandátumok** hivatottak szolgálni. **Országos lista pártlistaként vagy nemzetiségi listaként** állítható. Pártlistát csak párt, nemzetiségi listát pedig országos nemzetiségi önkormányzat állíthat. Az **országos pártlistára a magyarországi lakóhellyel rendelkező** választópolgárok **mellett azok** az aktív választójoggal rendelkezők **is** szavazhatnak, **akiknek nincs magyarországi lakóhelye**. Az országos **nemzetiségi listára csak a magyarországi lakóhellyel rendelkező, és a névjegyzékben nemzetiségi választópolgárként** szereplő választópolgárok szavazhatnak.

Az országos listán kiosztható kilencvenhárom mandátumnál a **listákra leadott szavazatok mellett** az egyéni választókerületben keletkezett **töredékszavazatokat is** figyelembe veszik. Az arányosság elvének érvényesülését azonban **korlátozza**, hogy az a **pártlista**, amely a pártlistákra és a nemzetiségi listákra leadott **összes érvényes szavazat legalább öt százalékát** (választási küszöb) **nem érte el, nem** szerezhetsz **mandátumot**.

A magyar **választási rendszer** tehát **vegyes rendszernek** minősül.

1. A jelölés

a) Jelölés az egyéni választókerületben

Az egyéni választókerületben a **képviselőjelölt párt jelöltjeként** vagy **független jelöltként** indulhat, **egy személy csak egy egyéni választókerületben** fogadhat el **jelölést**. A jelölés a **választópolgárok ajánlása alapján** megy végbe, jelöltet ajánlani **csak ajánlóíven** lehet.

Jelöltet az a választópolgár **ajánlhat**, aki a választáson a **választókerületben választójoggal** rendelkezik. Egy választópolgár **több jelöltet is** ajánlhat, **de egy jelöltet csak egy ajánlással** támogathat, a rá leadott további ajánlásai érvénytelenek lesznek. Az **ajánlás nem vonható vissza**. **Bármely** – passzív választójoggal rendelkező – **választópolgár jelölt lehet** az egyéni választókerületben – akár párt jelöltjeként, akár független jelöltként indul –, **ha a törvényes előírásoknak megfelel**, és a jelöléshez **legalább ötszáz választópolgár érvényes ajánlását** megkapta.

Ajánlást a polgárok zaklatása nélkül **bárhol lehet gyűjteni, kivéve:**

- az **ajánlást gyűjtő** és az **ajánló munkahelyén munkaidejében** vagy munkaviszonyból, illetve munkavégzésre irányuló más jogviszonyból fakadó **munkavégzési kötelezettsége teljesítése közben,**
- a **Magyar Honvédségnél** és a **központi államigazgatási szerveknél** szolgálati viszonyban levő személytől a szolgálati helyén vagy szolgálati feladatának teljesítése közben,
- **tömegközlekedési eszközön,**
- **állami, helyi és nemzetiségi önkormányzati szervek hivatali helyiségében,**
- **felsőoktatási és köznevelési intézményben,**
- **egészségügyi szolgáltató helyiségében.**

Az **ajánlásért** az ajánlást adó választópolgár részére **előnyt adni vagy ígérni tilos**,

Érvénytelen az az **ajánlás**, amelyet az ajánlási szabályok megsértésével gyűjtöttek.

A **jelöltet**, az ajánlóívek átadásával, **nyilvántartásba vétel céljából be kell jelenteni** az országgyűlési egyéni választókerületi **választási bizottságnál**. A **választási bizottság** minden, a törvényes feltételeknek megfelelő jelöltet – legkésőbb a bejelentését követő harmadik napon – **nyilvántartásba vesz**.

b) Jelölés az országos listán

Az országos listán a **jelölés listaállítással** történik. Országos lista kétféleképpen – **ba) pártlistaként** vagy **bb) nemzetiségi listaként** – állítható.

ba) **Pártlistát** kizárólag az a párt állíthat, amely – **legalább kilenc megyében és a fővárosban** – **legalább huszonnégy egyéni választókerületben** önállóan **jelöltet** állított

bb) **Nemzetiségi listát** az országos **nemzetiségi önkormányzat** állíthat.

Egy személy csak egy országos listán fogadhat el **jelölést**, az viszont lehetséges, hogy **ugyanazt** a személyt **egy egyéni** választókerületben és **egy országos listán is** jelölhessék. Az országos listákat nyilvántartásba vétel céljából **be kell jelenteni**. A listán szereplő **jelöltek sorrendjét a lista bejelentése után nem lehet módosítani**, a **bejelentett listára új jelölt nem** jelenthető be. A **Nemzeti Választási Bizottság** minden, a törvényes feltételeknek megfelelő országos listát – legkésőbb a bejelentését követő harmadik napon – **nyilvántartásba vesz**.

2. A választási eredmény megállapítása

A választási eredmény megállapítása és a mandátum-elosztás **eltérő** az egyéni választókerületben és az országos listák esetében.

a) Az egyéni választókerületben a **választópolgár egy egyéni jelöltre szavazhat**. Az egyéni választókerületben nincs az érvényességre (részvételre) előírás, ezért ha legalább egyetlen választópolgár részt vesz a szavazáson és érvényesen adja le a voksát, a szavazás eredményes lesz: az a jelölt lesz országgyűlési képviselő, aki a **legtöbb érvényesen leadott szavazatot** kapta, függetlenül attól, hogy hányan vettek részt a szavazáson. Ez alól csak az az eset jelent **kivételt**, ha a **legtöbb szavazatot két vagy több jelölt** egyenlő szavazatszámmal szerzi meg. Ebben az esetben – mivel a választás egyfordulós, ezért második fordulót ilyenkor sem lehet tartani – a **mandátum betöltetlen** marad, és **időközi választást** kell tartani.

b) Az országos listás eredmény megállapításához **először** meg kell határozni a mandátumelosztásnál figyelembe vehető **szavazatokat** és a **mandátumszerzésre jogosult pártokat**. Első lépésként **összesítik a pártlistákra és a nemzetiségi listákra leadott összes érvényes szavazatot**. Ezt követően megállapítják a **mandátumszerzésre jogosult pártokat**: mely pártok lépték át a választási küszöböt – a parlamentbe való bekerülést – és melyek nem. Miután meghatározták a mandátumszerzésre jogosult pártokat, következik e pártok elnyert szavazatainak megállapítása. Ez a következő módon történik: a **párt listás szavazatainak számához** hozzá kell adni az adott **párt töredékszavazatait**, amelyek együtt az adott

pártlistára jutó szavazatok számát jelentik. Miután megállapították az **egyes pártok pártlistára jutó szavazatainak számát**, ezeket **össze kell adni**. Az így kapott eredmény az **összes pártlistás szavazat**. Ehhez **hozzá kell adni a nemzetiségi listákra leadott szavazatokat**, amelynek összege az **összes országos listás szavazatot** jelenti.

A szavazatok a listák között **arányosan** – egy bonyolult számítási módszer alkalmazásával – **osztják ki**.

Az országos listákon megszerzett mandátumokat az azon szereplő jelöltek a **listán elfoglalt helyük sorrendjében** szerzik meg. Ha az **országos listán kevesebb jelölt** van, mint a lista által megszerzett mandátumok száma, a **ki nem osztott mandátum betöltetlen** marad.

3. Az időközi választás

Az **egyéni választókerületben** a megüresedett mandátum betöltése **időközi választással** történik. Időközi választást kell tartani, ha az **egyéni választókerületben nem volt jelölt**, vagy a legtöbb szavazatot **két vagy több jelölt egyenlő szavazatszámával** szerezte volna meg, illetve ha a megválasztott egyéni választókerületi **képviselő megbízatása megszűnik**. Az időközi választást – az országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság javaslatára figyelemmel – a **Nemzeti Választási Bizottság tűzi ki**.

Az **országos listás mandátum megüresedése** esetén nincs időközi választás. A listán mandátumhoz jutott képviselő megbízatásának megszűnésekor a mandátumot – az országos **listán eredetileg is szereplő jelöltek közül** – a **párt** (közös pártlista esetén az érintett pártok) vagy az országos **nemzetiségi önkormányzat által megnevezett, ennek hiányában** az országos listán **soron következő jelölt** szerzi meg.

4. Az országgyűlési választások főbb eljárási szabályai

alkotmányos követelmény, hogy a választási eljárás szabályai a választójog gyakorlását segítsék elő

Az eljárási szabályok – mint a választás lefolyásának formai előírásai – hivatottak arra, hogy garantálják a választás demokratikus anyagi jogi alapelveinek való tényleges megfelelést, és így a megválasztott képviselők – és rajtuk keresztül az Országgyűlés – legitimitását.

A választási eljárásra a törvény alapelveket állapít meg. Ezek az alábbiak:

- a) **A választás tisztaságának megóvása.**
- b) **Önkéntes részvétel a választási eljárásban.**
- c) **Esélyegyenlőség a jelöltek és a jelölő szervezetek között.**
- d) **A fogyatékkal élő választópolgárok joggyakorlásának elősegítése.**
- e) **Jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás.**
- f) **A választási eljárás nyilvánossága.**

A választási eljárás nyilvánossága a **szabad, tiszta választások** egyik legfőbb **garanciáját jelenti**. Ennek egyik eleme, hogy a **választópolgárok** a választójoguk gyakorlásához szükséges valamennyi **információról**, valamint a **választások eredményéről tájékoztatást** kapjanak. Ezért a **választási bizottságok működése és tevékenysége**, valamint a választási bizottságok rendelkezésére álló adatok általában **nyilvánosak**. A választási eljárás

nyilvánossága **nem sértheti** a szavazás titkosságát és a személyhez, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat.

5. A választási szervek

A választási szervek a társadalmi tevékenységet ellátó **választási bizottságok** és az elsősorban közigazgatási-közszolgálati tevékenységet ellátó **választási irodák**.

A választási szervek látják el a **választások lebonyolításával** kapcsolatos teendőket:

- a **választási bizottságok** főként a jelöltek és az országos listák nyilvántartásba vételét, a szavazás végrehajtását, az eredmény megállapítását és a jogorvoslati feladatokat végzik;
- a **választási irodák** pedig különösen a választás folyamatával összefüggő szervezési-technikai feladatokat intézik.

a) A választási bizottságok a **választópolgárok független, kizárólag a törvénynek alárendelt** szervei, amelyeknek **elsődleges feladata** a választási **eredmény megállapítása**, a választások **tisztaságának**, törvényességének **biztosítása**, a **pártatlanság érvényesítése** és szükség esetén a választás törvényes rendjének helyreállítása. A választási bizottságok tehát jogállásuk szerint olyan típusú szervek, amelyek a **választások társadalmi kontrollját valósítják meg**, de tagjai hivatalos személynek minősülnek. A választási bizottság **testületi szerv, választott és megbízott tagokból áll**, vagyis tagjainak egy részét – az illetékes képviseleti szervek – megválasztják, másik részét a választásban érdekelt jelöltek, jelölő szervezetek – képviseletük ellátására – megbízzák (delegálják).

Az országgyűlési képviselők választásán – a választókerületi és szavazóköri struktúrának megfelelően – a **Nemzeti Választási Bizottság**, továbbá az **országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottságok**, valamint **szavazatszámoló bizottságok** működnek.

b) Az országgyűlési képviselőválasztásokon **Nemzeti Választási Iroda, országgyűlési egyéni választókerületi választási iroda**, és **külképviseleti választási iroda** működik.

6. A választási kampány

a) A **választási kampány** a jelöltek, jelölő szervezetek programjának, ígéreteinek, politikai nézeteinek megismertetését, népszerűsítését szolgálja. **Választási kampánynak minősül** a választási program ismertetése, a jelölt, a lista, a jelölő szervezet népszerűsítése, választási gyűlés szervezése, plakát elhelyezése, továbbá önkéntesek igénybevétele.

b) A választási kampányidőszak a **szavazás napját megelőző 50. naptól** a szavazás napján a **szavazás befejezéséig** tart, így kampánytevékenység már a szavazás napján is – tehát időbeli korlátozás nélkül – végezhető. A **szavazás napján** azonban van bizonyos **korlátozás**: kampány a **szavazóhelyiségek bejáratától számított 150 méteres távolságon belül** – közterületen – **nem** folytatható.

A törvény szabályozza a fontosabb kampánytevékenységeket is (plakátragasztás és szórólapok osztogatása, választási gyűlések tartása, média igénybevétele).

c) Az országgyűlési képviselők általános (és időközi) választásán minden **egyéni választókerületi képviselőjelölt egymillió** forint összegű, a **központi költségvetésből** juttatott

támogatásra jogosult. A támogatás **kizárólag** a választási **kampányidőszak alatt**, a Ve. szerinti **kampánytevékenységgel** összefüggő **dologi kiadások finanszírozására** fordítható. Az **országos listát állító pártok** az egyéni választókerületi **jelöltállításuk sikerével arányos** mértékű költségvetési támogatásra jogosultak

7. A szavazás folyamata és a választás eredményének megállapítása

a) A választópolgár – főszabály szerint – a **lakcímének** megfelelő **szavazóköriben** a **szavazóhelyiségben** vagy **mozgóurnával** szavazhat. A szavazóhelyiségben a **szavazás napján 6 órától 19 óráig** lehet szavazni. A **szavazóhelyiséget** úgy kell kialakítani, hogy a választópolgárok számára **jól megközelíthető** legyen, továbbá **garantálja** a választópolgárok **befolyásolástól mentes joggyakorlását**, valamint **biztosítsa** a szavazatszámoló bizottság **zavartalan** működését. Minden szavazóhelyiségben legalább két szavazófülkét kell kialakítani, és a szavazás céljára minden szavazóhelyiségben két vagy több urnát kell felállítani.

b) A szavazatszámoló bizottság az **urnák állapotát**, valamint azt, hogy azok üresek, az **elsőként szavazó választópolgárral együtt** – aki nem lehet a szavazatszámoló bizottság tagja és a jegyzőkönyvvezető – a szavazás megkezdése előtt megvizsgálja. A **szavazatszámoló bizottság elnöke felelős** azért, hogy a szavazás napján a **szavazóhelyiségben és környékén a rendet fenntartsák**.

c) A szavazóhelyiségben **az a választópolgár szavazhat, aki a névjegyzékben szerepel**. A szavazatszámoló bizottság megállapítja a szavazni kívánó személyazonosságát. Ha a szavazásnak nincs akadálya, a szavazatszámoló bizottság **átadja** a választópolgárnak a **két szavazólapot: egy egyéni választókerületi szavazólapot és egy pártlistás szavazólapot**. A szavazólap kitöltéséhez a választópolgár használhatja (de erre nem kötelezhető) a **szavazófülkét**, majd a kitöltött szavazólapot borítékba teszi, és a szavazatszámoló bizottság előtt urnába helyezi.

d) **Érvényesen szavazni** csak a hivatalos szavazólapon szereplő jelöltre, illetve listára lehet, mégpedig a jelölt neve melletti, vagy a lista feletti **körbe, tollal írt, két egymást metsző vonallal**. A 19 órakor sorban álló választópolgárok még szavazhatnak. Ezután a szavazatszámoló bizottság a szavazást lezárja.

e) A **szavazatszámoló bizottság jelen levő tagjai együttesen kötelesek** összeszámlálni valamennyi szavazólapot. A szavazatszámoló bizottság az **urna felbontása előtt** ellenőrzi az urna sértetlenségét, majd felbontja az urnát. A választás eredményének megállapításához az urnában levő szavazólapokat számba veszik. Az **érvényes szavazatokat jelöltenként**, illetve **listánként külön-külön** meg kell **számolni**. A szavazólapokat, illetve a szavazatokat **legalább kétszer** meg kell számlálni

f) A **szavazatszámoló bizottság** a szavazatok megszámlálását követően **megállapítja a választás szavazóköri eredményét**. A **szavazóköri eredményről jegyzőkönyvet** kell készíteni. A bizottság jegyzőkönyvvezetője a szavazóköri **jegyzőkönyv adattartalmát** – a kitöltést követően haladéktalanul – a helyi választási irodába továbbítja, amely azt a **szavazatösszesítő informatikai rendszerben rögzíti**.

fa) Az **egyéni választókerületi szavazás eredményéről** kiállított szavazóköri **jegyzőkönyv** egy példányát a helyi választási iroda az országgyűlési **egyéni választókerületi választási**

irodához továbbítja. Az országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság a szavazóköri jegyzőkönyvek alapján, legkésőbb a szavazást követő hatodik napon megállapítja a választás egyéni választókerületi eredményét.

fb) Az országos listás szavazás eredményéről kiállított szavazóköri jegyzőkönyv egy példányát a helyi választási iroda a Nemzeti Választási Irodához juttatja el. A Nemzeti Választási Bizottság megállapítja a választás országos listás eredményét.

8. A jogorvoslatok

A Ve. a kifogás, a fellebbezés és a bírósági felülvizsgálat intézményét alakította ki jogorvoslatként.

a) Kifogást a választásra irányadó jogszabály, illetőleg a választás és a választási eljárás alapelveinek megsértésére (jogszabálysértésre) hivatkozással a központi névjegyzékben szereplő választópolgár, jelölt, jelölő szervezet, továbbá az ügyben érintett természetes és jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet nyújthat be, mégpedig írásban. A kifogást úgy kell benyújtani, hogy az legkésőbb a sérelmezett jogszabálysértés elkövetésétől számított harmadik napon megérkezzen a kifogás elbírálására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező választási bizottsághoz.

A választási bizottság a benyújtott kifogásról legkésőbb a beérkezésétől számított harmadik napon dönt. Ha a választási bizottság a kifogásnak helyt ad, akkor megállapítja a jogszabálysértés tényét, a jogsértőt eltiltja a további jogszabálysértéstől, valamint a választási eljárást vagy annak a jogorvoslattal érintett részét megsemmisíti és megismételteti.

b) A választási bizottság elsőfokú határozata ellen fellebbezés nyújtható be. A választási bizottság elsőfokú határozata ellen a központi névjegyzékben szereplő választópolgár, jelölt, jelölő szervezet, továbbá az ügyben érintett természetes és jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet fellebbezést nyújthat be. Fellebbezést lehet benyújtani jogszabálysértésre hivatkozással, illetve a választási bizottság mérlegelési jogkörben hozott határozata ellen.

Nincs helye fellebbezésnek a jegyzőkönyvbe foglalt döntés, a másodfokon eljáró választási bizottság által hozott határozat, valamint a Nemzeti Választási Bizottság határozata ellen.

A fellebbezést és a bírósági felülvizsgálati kérelmet úgy kell benyújtani, hogy az legkésőbb a megtámadott határozat meghozatalától számított harmadik napon megérkezzen a választási bizottsághoz. A fellebbezésről az annak elbírálására jogosult választási bizottság legkésőbb a beérkezésétől számított harmadik napon dönt.

A fellebbezés alapján a fellebbezés elbírálására jogosult választási bizottság a sérelmezett határozatot, valamint az azt megelőző eljárást megvizsgálja, és a fellebbezéssel megtámadott határozatot helybenhagyja, vagy megváltoztatja.

c) A választási bizottság másodfokú határozata, továbbá a Nemzeti Választási Bizottság határozata ellen az ügyben érintett természetes és jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet bírósági felülvizsgálati kérelmet nyújthat be.

A bírósági felülvizsgálatra **csak akkor** kerülhet sor, **ha** a választási eljárásban a **fellebbezési jogot kimerítették, vagy a fellebbezés** a Ve. rendelkezései szerint **kizárt**. Mind a benyújtásra, mind az elbírálásra két nap áll rendelkezésre.

A bíróság a megtámadott határozatot helybenhagyja, vagy megváltoztatja. A **bíróság határozata ellen további jogorvoslatnak helye nincs**. A bírósági felülvizsgálat iránti kérelemről **a bíróság legkésőbb a beérkezésétől számított harmadik napon dönt**.

d) A **törvény ezeken kívül több speciális jogorvoslati lehetőséget ismer** (például a választással kapcsolatos alkotmányjogi panasz, a szavazókörök kialakításával és felülvizsgálatával kapcsolatos jogorvoslat, a névjegyzékkel kapcsolatos jogorvoslat, a jelöltek, listák sorrendjének sorsolása elleni jogorvoslat, a szavazólap adattartalmának jóváhagyása elleni jogorvoslat, a választás eredménye elleni jogorvoslat, a választási szerv hallgatása miatt igénybe vehető jogorvoslat).